

BO‘LAJAK TARIX O‘QITUVCHILARINING KASBIY KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHGA QARATILGAN INTEGRATIV METODIK TIZIM

Boboyorov Shuhratjon Suvonqulovich

Nizomiy nomidagi O‘zbekiston milliy pedagogika

universiteti mustaqil izlanuvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20725836>

Annotatsiya: Mazkur maqolada bo‘lajak tarix o‘qituvchilarining kasbiy kompetentligini rivojlantirishga qaratilgan integrativ metodik tizimning mazmun-mohiyati, tarkibiy komponentlari va amaliy ahamiyati yoritilgan. Integrativ yondashuv asosida ta‘lim jarayonini tashkil etish orqali bo‘lajak tarix o‘qituvchilarida kasbiy bilim, ko‘nikma va malakalarni shakllantirish hamda ularning pedagogik faoliyatga tayyorgarligini takomillashtirish masalalari tahlil qilingan. Shuningdek, metodik tizimning maqsadli, mazmuniy, texnologik va natijaviy komponentlari o‘zaro uzviy bog‘liqlikda ko‘rib chiqilib, tarix ta‘limi samaradorligini oshirishdagi o‘rni asoslab berilgan.

Kalit so‘zlar: integrativ yondashuv, metodik tizim, kasbiy kompetentlik, bo‘lajak tarix o‘qituvchisi, tarix ta‘limi, pedagogik integratsiya, kompetensiyaviy yondashuv, kasbiy tayyorgarlik, ta‘lim texnologiyalari, pedagogik faoliyat, metodik ta‘minot, ta‘lim samaradorligi.

Аннотация: В данной статье рассматриваются сущность, структурные компоненты и практическое значение интегративной методической системы, направленной на развитие профессиональной компетентности будущих учителей истории. Анализируются вопросы формирования профессиональных знаний, навыков и квалификаций будущих учителей истории и повышения их подготовки к педагогической деятельности путем организации образовательного процесса на основе интегративного подхода. Также рассматривается взаимосвязь целевого, содержательного, технологического и результативного компонентов методической системы и обосновывается их роль в повышении эффективности исторического образования.

Ключевые слова: интегративный подход, методическая система, профессиональная компетентность, будущий учитель истории, историческое образование, педагогическая интеграция, компетентностный подход, профессиональная подготовка, образовательные технологии, педагогическая деятельность, методическое обеспечение, эффективность образования.

Abstract: Vdannyo state rassmatrivayutsya sushchnost, structural components and practical meaning of the integrative methodical system, aimed at the development of professional competence of future teachers. Analyziruyutsya voprosy formirovaniya professionalnyx znaniy, navykov i qualificatsiy budushchikh uchiteley istorii i povysheniya ix podgotovki k pedagogicheskoy deyatel'nosti putem organizatsii obrazovatel'nogo protsesa na osnove integrativenogo podkhoda. Takje rassmatrivaetsya vzaimosvyaz tselevogo, soderjatel'nogo, tekhnologicheskogo i rezultativnogo komponentov methodicheskoy sistemy i obosnovyvaetsya ix role v povyshenii effektivnosti istoricheskogo obrazovaniya.

Key words: integrative approach, methodical system, professional competence, future teacher history, historical education, pedagogical integration, competence approach, professional

training, educational technologies, pedagogical competence, methodical assurance, educational effectiveness.

Zamonaviy ta’lim tizimida raqobatbardosh, ijodiy fikrlovchi va kasbiy kompetent pedagoglarni tayyorlash dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Xususan, bo’lajak tarix o’qituvchilarining kasbiy kompetentligini rivojlantirish ta’lim sifati va samaradorligini oshirishning muhim omili sanaladi. Shu nuqtai nazardan, ta’lim jarayoniga integrativ yondashuvni tatbiq etish tarix o’qituvchilarining kasbiy tayyorgarligini takomillashtirish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Tarix fani o’z mohiyatiga ko’ra nafaqat o’tmish voqea-hodisalarini o’rgatadi, balki yosh avlodda tarixiy tafakkur, fuqarolik pozitsiyasi, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat, tahliliy va tanqidiy fikrlashni shakllantiradi. Shu bois bo’lajak tarix o’qituvchisining kasbiy kompetentligi ko’p qirrali, murakkab va integrallashgan tuzilishga ega bo’lishi zarur. Bugungi globallashuv, axborot oqimining tezlashuvi, fan va texnologiyalar taraqqiyoti, ta’lim mazmunining yangilanishi sharoitida bo’lajak tarix o’qituvchilarini tayyorlashga nisbatan qo’yilayotgan talablar ham tubdan o’zgarib bormoqda. Endilikda tarix o’qituvchisi faqat tarixiy faktlarni bayon etuvchi mutaxassis emas, balki o’quvchilarda tarixiy ong, tarixiy tahlil, tarixiy xotira, fuqarolik madaniyati hamda ijtimoiy mas’uliyatni shakllantiruvchi pedagog sifatida namoyon bo’lishi kerak. Bunday natijaga esa faqat integrativ yondashuv asosidagina erishish mumkin. Integrativ yondashuv bo’lajak tarix o’qituvchilarini tayyorlash jarayonida turli fanlar, metodologik yondashuvlar, pedagogik texnologiyalar, nazariy bilimlar hamda amaliy faoliyat elementlarini o’zaro uyg’unlashtirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, ushbu yondashuv bo’lajak mutaxassislarining shaxsiy va kasbiy sifatlarini kompleks rivojlantirish uchun muhim pedagogik asos vazifasini bajaradi. Integrativ yondashuv asosida ishlab chiqilgan model esa bo’lajak tarix o’qituvchilarining kasbiy kompetentligini shakllantirish va takomillashtirish jarayonini tizimli, izchil hamda maqsadga yo’naltirilgan tarzda tashkil etish imkonini yaratadi. Shu bois, integrativ yondashuv negizida bo’lajak tarix o’qituvchilarining kasbiy kompetentligini rivojlantirish modelini ishlab chiqish zamonaviy pedagogika nazariyasi va ta’lim amaliyotining dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi.

Bo’lajak o’qituvchining kasbiy kompetentligini rivojlantirish o’qituvchi tomonidan ham hayotiy faoliyat, ham pedagogik kasbiy faoliyat doirasidagi qadriyatli bo’lgan shaxsiy yondashuvlarni o’zlashtirishga muvofiq tadqiq etiladi. O’qituvchi shu asosda kutilgan natijaga erishish yo’lidagi maqsad va vazifalarini belgilaydi. Innovatsion ta’lim jarayonida bo’lajak tarix o’qituvchisining kasbiy kompetentligini rivojlantirish strategiyasi deganda, ijtimoiy jarayonlar rivojlanishidagi aniq, zarur, izchil, ketma-ket va asoslangan qonuniyatlarning maxsus majmuini tushunamiz. Ular quyidagilardir: adekvat kommunikativ kompetentlikka ega bo’lgan o’qituvchini kasbga tayyorlashdagi ziddiyatlarni imkon darajada kamaytirish; pedagogik ta’limni tashkillashda innovatsion jarayonning muhim yo’nalishlarini belgilash; bo’lajak o’qituvchini shakllantirishda maqsad qilib olingan, innovatsion ta’lim jarayonidagi vositalarni qamrab olgan kasbiy kompetentlikni rivojlantirishning samarali modeliga erishishni ta’minlash.

“Ta’lim jarayoni” deganda qator tadqiqotchilar (E.A.Alisov, M.Kuranov, Y.N.Mixaylova, L.S.Podimova, Y.A.SHmeleva, F.R.Yuzlikayev), ta’lim jarayonidagi barcha ishtirokchilarning “muloqot mahsuli” ta’kidlashgan, “ta’lim jarayoni inson va olam o’rtasidagi muloqot shakllaridan biri. Ta’lim oluvchi nafaqat ta’lim muhiti bilan o’zaro ta’sirga kirishadi, balki o’z shaxsiy hayotiy faoliyati jarayoniga madaniyatni egallash, ijtimoiy munosabatlarni o’rnatish orqali o’z imkoniyatlarini qo’llashi mumkin. Shunday qilib, ta’lim jarayoni bu ta’lim jarayoni subyektlarining

o‘zaro munosabatlari mahsulidir¹, “berilgan namuna bo‘yicha shaxsni shakllantirish ta‘siri va shartlari, shuningdek, shaxsni ijtimoiy mazmunga ega va predmetli maydon qurshovida rivojlanishi uchun imkoniyat” sifatida ham tavsiflash mumkin.²

Ta‘lim jarayonida quyidagi integratsiyalovchi komponentlar alohida ajralib turadi: psixodidaktik (faoliyatning mazmuni, shakl va uslublari); ijtimoiy komponent (subyektlar o‘rtasida yuz beruvchi muloqot); predmetli (narsalar joylashgan muhitni ta‘minlovchi, ta‘lim oluvchilar faoliyatini tashkillash va rivojlantirish uchun imkoniyat); ta‘lim muhitining subyektlari”.³

Innovatsion ta‘lim mohiyatini aniqlash maqsadida tadqiqotchilar Y.A. Alisov va L.S. Podimovalar quyidagilarni qayd etishadi, uning muhim belgilaridan biri “ta‘lim oluvchilarning ijodiy salohiyatini amalga oshirishga yo‘naltirilgan shaxsni rivojlantiruvchi asosiy omillar sintezi - hayotiy faoliyat, tarbiya, o‘z-o‘zini tarbiyalash va mustaqil ta‘lim. Bunday muhit innovatsion pedagogikaning vazifalarni bajarish va ularni amalga oshirishning asosiy tamoyillarini namoyon etadi va o‘quv muassasasining yagona ta‘limiy makonini tashkil qiladi. Bunda u bo‘lajak mutaxassislarni sifatli tayyorlashdan manfaatdor bo‘lgan barcha subyekt va obyektlarning bor imkoniyatlarini birlashtiradi”.⁴ Shuningdek, “innovatsion jarayonini shakllantirish yangi g‘oyalar, yangi mahsulot, texnologiya, turli bilim sohalarida, shu jumladan pedagogika sohasida fundamental va amaliy tadqiqotlarni jadallashtirish, kasbiy sohada innovatsion faoliyat olib borishning asosi bo‘lgan shaxsning innovatsion faolligini rivojlantirish uchun zarur bo‘lgan innovatsion salohiyatni rivojlantirishga qaratilgan”⁵

Bundan tashqari zamonamizning dolzarb tavsiflaridan asosiysi sifatida jamiyatning innovatsion rivojlanish yo‘lini ko‘rsatish mumkin. Chunki “zamonaviy raqobat muhitida kurash, avvalo, resurslar, moddiy qadriyatlarni egallash uchun emas, balki yangiliklar kirita olish qobiliyati uchun boradi”.⁶

Mutaxassislar tayyorlashda zamonaviy talablarga binoan ta‘lim jarayonini tashkil etishning muhim shartlaridan biri bo‘lajak tarix o‘qituvchilarining kasbiy kompetentligini rivojlantirish hisoblanadi. Jumladan, tayyorlanayotgan mutaxassis kadrlarning mustaqilligi, ijodkorligi, tadbirkorligi, faolligi kabi xislatlarni tarkib toptirishga alohida e‘tibor berilmoqda. “Tarix o‘qitish metodikasi” fanini o‘qitishda kasbiy kompetentlikning o‘rni va roli masalasini hal qilishda turli xil yondashuvlar mavjud. Qaysi texnika tanlangan bo‘lsa, u ma‘lum prinsiplarga amal qilishi kerak: tarixni o‘rgatish maxsus tuzilgan misollarda emas, balki haqiqiy kommunikativ vaziyatlarda amalga oshiriladi, o‘qituvchi aniq maqsadlar qo‘yishi kerak va o‘quvchilar nima uchun topshiriqlarni bajarishlarini yoki muayyan qoidalarni o‘rganishlarini bilishlari va tushunishlari kerak, o‘qituvchi tomonidan diqqat bilan tanlanishi kerak bo‘lgan turli xil topshiriqlar, ko‘rgazmali

¹ Михайлова Ю.Н. Воспитательно-образовательная среда вуза как средство повышения уровня адаптивности студентов к профессиональной деятельности // Вопросы современной науки и практики. Университет им. В. И. Вернадского. № 7-9(30). 2010. - С. 134.

² Ясвин В.А. Тренинг педагогического взаимодействия в творческой образовательной среде / под ред. В.И. Ланова. - М, 1997. - С. 28.

³ Вестник ПСТГУ. IV: Педагогика. Психология. - 2006. - Вып. 3. - С. 107—122.

⁴ Алисов Е.А., Подымова Л. С. Инновационная образовательная среда как фактор самореализации личности // СПО. - 2001. - № 1. - с. 61-62.

⁵ Шмельёва Е.А. Инновационная образовательная среда вуза: пространство развития // Научный поиск. - 2012. - № 1(3). - С. 14.

⁶ Glozier M. L'entreprise a l'econte. Apprendre le management postindustriale / M. Glozier. - Paris, 1991. - P. 26.

o‘qitish vositalaridan foydalanish (diagrammalar, jadvallar, rasmlar, ko‘rgazmalar yordamida), didaktik o‘yinlar, ulardan foydalanishda tarixiy tahlil ko‘nikmalarini o‘rgatish mavjud.

Tadqiqotimizda bo‘lajak tarix o‘qituvchilarining kasbiy kompetentligini rivojlantirishda kompetensiyaviy, faoliyatga yo‘naltirilgan, tizimli, shaxsga yo‘naltirilgan, integrativ, epistemologik yondashuvlarga tayanildi. Integrativ yondashuv asosida kasbiy kompetentlikni rivojlantirishda bu kabi pedagogik yondashuvlarning qo‘llanilishi – ularning kasbiy tayyorgarligini chuqur va har tomonlama baholash imkonini beradi.

Kompetensiyaviy yondashuv ta‘lim natijasini faqat o‘zlashtirilgan bilimlar hajmi bilan emas, balki ularni turli vaziyatlarda samarali qo‘llay olish layoqati bilan belgilaydi. Tarix darslarida bu yondashuv o‘quvchining tarixiy voqealarni shunchaki yod olishi emas, balki ularning mazmun-mohiyatini tushunishi, sabab va oqibatlarini tahlil qilishi, tarixiy shaxslar faoliyatiga baho bera olishi, tarixiy manbalarni solishtirishi va mustaqil xulosalar chiqarishi bilan ifodalanadi. Mazkur yondashuv asosida tarix ta‘limining markazida o‘quvchi shaxsi turadi. O‘quvchi dars jarayonida tayyor bilimlarni qabul qiluvchi emas, balki faol subyekt, izlanuvchi, tahlilchi va baholovchi sifatida ishtirok etadi. O‘qituvchi esa bilim beruvchi yagona manba emas, balki ta‘lim jarayonini tashkil etuvchi, yo‘naltiruvchi, maslahatchi va motivator vazifasini bajaradi. Kompetensiyaviy yondashuvning tarix darslaridagi mohiyati quyidagilarda namoyon bo‘ladi: birinchidan, tarixiy bilimlar amaliy ahamiyat kasb etadi, ya‘ni o‘quvchi ularni turli o‘quv va hayotiy vaziyatlarda qo‘llashga o‘rganadi; ikkinchidan, tarixiy voqealar, jarayonlar va shaxslarni baholashda tanqidiy va tahliliy fikrlash rivojlanadi; uchinchidan, dars jarayonida o‘quvchi faoliyati ustuvor bo‘lib, mustaqil ishlash, izlanish va fikr yuritish ko‘nikmalari shakllanadi; to‘rtinchidan, tarixiy ta‘lim mazmuni faqat fakt va sanalardan iborat bo‘lib qolmay, balki qadriyatlar, fuqarolik mas‘uliyati, vatanparvarlik va tolerantlik bilan boyitiladi. Tarix fanida bir qator mavzular mavjudki, ular turli nuqtai nazarlar asosida yoritilishi mumkin. Debat va munozara usullari aynan shunday mavzularni o‘rganishda samarali hisoblanadi. Masalan, “Jadidchilik harakati Turkiston taraqqiyoti uchun qanchalik muhim bo‘lgan?” yoki “Mustamlakachilik siyosati qanday oqibatlarga olib kelgan?” kabi savollar yuzasidan munozara tashkil etish o‘quvchilarda dalillash, qarshi fikrni tinglash, o‘z pozitsiyasini himoya qilish ko‘nikmalarini shakllantiradi.

Faoliyatga yo‘naltirilgan yondashuvning mohiyati shundan iboratki, ta‘lim jarayonida bilimlar tayyor holda berilmaydi, balki talabaning bilish va amaliy faoliyati jarayonida shakllanadi. Bu yondashuvda talaba o‘quv jarayonining passiv ishtirokchisi emas, balki faol subyekt sifatida namoyon bo‘ladi. “Tarix o‘qitish metodikasi” fanida bu jarayon metodik faoliyatni bajarish orqali amalga oshiriladi, ya‘ni talaba darsni loyihalaydi, metodlarni tanlaydi, tarixiy materialni didaktik jihatdan qayta ishlaydi, pedagogik vaziyatlarni tahlil qiladi va baholash vositalarini ishlab chiqadi. Aynan shu faoliyatlar orqali metodik kompetentlik shakllanadi.

Tarix o‘qitish metodikasini o‘rganayotgan talabalar uchun tizimli yondashuv nihoyatda muhimdir. Bo‘lajak o‘qituvchi tarix darsini faqat alohida metodlar majmui sifatida emas, balki yaxlit pedagogik tizim sifatida ko‘ra bilishi kerak. U maqsad, mazmun, metod, shakl, vosita va natija o‘rtasidagi bog‘liqlikni anglamasa, samarali dars tashkil eta olmaydi. Shu sababli “Tarix o‘qitish metodikasi” fanida talabalarga darsni tizimli loyihalash, metodlarni o‘zaro uyg‘unlashtirish, o‘quvchilar faoliyatini rejalashtirish, tarbiyaviy va rivojlantiruvchi maqsadlarni ta‘lim mazmuni bilan bog‘lash ko‘nikmalari berilishi zarur. Mikroo‘qitish, keys-stadi, dars ishlanmasi tuzish, metodik vaziyatlarni tahlil qilish kabi faoliyatlar ana shu tizimli fikrlashni rivojlantiradi. Tizimli yondashuv interfaol metodlarni tasodifiy yoki shunchaki darsni qiziqarli qilish vositasi sifatida emas, balki aniq pedagogik maqsadga xizmat qiluvchi tizim elementlari sifatida ko‘rishni talab

etadi. Masalan, debat o'quvchilarning tarixiy voqealarga baho berish ko'nikmasini rivojlantirsa, manba bilan ishlash tarixiy tafakkurni shakllantiradi, klaster esa tarixiy materialni tizimlashtirishga yordam beradi. Tarix o'qitish metodikasida tizimli yondashuvni qo'llash bir qator muhim afzalliklarga ega. Avvalo, u tarix ta'limining barcha komponentlari o'rtasidagi uzviylikni ta'minlaydi. Natijada darsning ichki mantiqi mustahkamlanadi va ta'lim jarayoni maqsadga yo'naltirilgan bo'ladi. Demak, tarix o'qitish metodikasida tizimli yondashuv ta'lim jarayonini ilmiy asosda tashkil etishning muhim metodologik poydevori hisoblanadi. Ushbu yondashuv tarix ta'limining maqsadi, mazmuni, metodlari, shakllari, vositalari va natijalarini o'zaro bog'liq pedagogik tizim sifatida talqin etadi. Natijada tarix darslari puxta rejalashtirilgan, ichki mantiqqa ega, maqsadga yo'naltirilgan va samarali pedagogik jarayonga aylanadi. Tizimli yondashuv tarixiy bilimlarni chuqur o'zlashtirish, tarixiy tafakkurni rivojlantirish, o'quvchilarning mustaqil fikrlash va tahlil qilish ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, u bo'lajak tarix o'qituvchilarini tayyorlashda ham muhim ahamiyatga ega bo'lib, ularning metodik kompetentligini rivojlantirish, darsni yaxlit ko'ra bilish va ilmiy asosda loyihalash imkonini beradi.

Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv pedagogik nazariyada ta'lim jarayonini shaxsning individual rivojlanishi, ichki ehtiyojlari, qiziqishlari, qobiliyatlari va qadriyatlariga mos ravishda tashkil etishni nazarda tutuvchi yondashuv sifatida talqin etiladi. Mazkur yondashuvning markaziy g'oyasi shundan iboratki, ta'lim oluvchi tayyor bilimlarni passiv qabul qiluvchi emas, balki o'z rivojlanishini ongli ravishda boshqaruvchi, mustaqil fikrlovchi va faoliyatini maqsadli tashkil etuvchi subyektdir. Shaxsga yo'naltirilgan yondashuvda talabning individual imkoniyatlari, psixologik xususiyatlari, bilish uslubi, kasbiy qiziqishlari va hayotiy pozitsiyasi muhim o'rin tutadi. Bunda ta'lim mazmuni, metodlari, vositalari va shakllari talabning ichki dunyosiga moslashtiriladi. Natijada ta'lim jarayoni shaxsni har tomonlama rivojlantirish, uning o'ziga xos salohiyatini yuzaga chiqarish va kasbiy o'sishini qo'llab-quvvatlashga xizmat qiladi. Bo'lajak tarix o'qituvchilarini tayyorlash nuqtayi nazaridan qaralganda, shaxsga yo'naltirilgan yondashuv talabada faqat metodik bilim va ko'nikmalarni emas, balki kasbiy o'zini anglash, pedagogik refleksiya, tarixiy tafakkur, qadriyatlarga asoslangan yondashuv va kasbiy o'zini rivojlantirishga tayyorlikni ham shakllantiradi. Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv bo'lajak tarix o'qituvchilarida kasbiy kompetentlikni rivojlantirishda bir qator muhim funksiyalarni bajaradi. Avvalo, bu yondashuv talabning kasbiy motivatsiyasini kuchaytiradi. Agar ta'lim jarayonida talabning qiziqishlari, ehtiyojlari va shaxsiy maqsadlari hisobga olinsa, u o'quv faoliyatida faolroq ishtirok etadi, o'z kasbiga ongli munosabat bildiradi va pedagogik faoliyatga nisbatan ijobiy ichki motivatsiya shakllanadi. Bo'lajak tarix o'qituvchilarida kasbiy kompetentlikni rivojlantirishda shaxsga yo'naltirilgan yondashuvni amaliyotga tatbiq etish uchun interfaol, refleksiv va faoliyatga asoslangan metodlardan foydalanish maqsadga muvofiqdir. Bunday metodlar qatoriga quyidagilar kiradi: muammoli o'qitish, bu talabani mustaqil fikrlashga va yechim izlashga undaydi; keys-stadi, metodik va pedagogik vaziyatlarni tahlil qilishga yordam beradi; loyiha metodi, talabning ijodiy va mustaqil faoliyatini rivojlantiradi; mikroo'qitish, talabning metodik mahoratini namoyon etish va tahlil qilish imkonini beradi; portfel usuli, talabning kasbiy o'sishini bosqichma-bosqich kuzatishga yordam beradi; esse va refleksiv yozuvlar, kasbiy o'zini anglashni kuchaytiradi; debat va munozaralar, talabning kommunikativ va tahliliy kompetensiyalarini rivojlantiradi; individual maslahat va mentorlik, talabning individual qiyinchiliklarini bartaraf etishga xizmat qiladi. Ushbu metodlar yordamida talaba o'z imkoniyatlarini angelaydi, o'z kasbiy uslubini shakllantiradi va kompetentlikni individual tajriba asosida rivojlantiradi. Ushbu yondashuv talaba shaxsining betakrorligi, individual ehtiyojlari, qobiliyatlari, kasbiy qiziqishlari va o'zini rivojlantirish

salohiyatini markazga qo'yadi. Natijada kasbiy kompetentlilik faqat bilim va ko'nikmalar majmui sifatida emas, balki shaxsiy rivojlanish, kasbiy o'zini anglash, refleksiya, qadriyatlarga sodiqlik va mustaqil kasbiy faoliyatga tayyorlik sifatida shakllanadi. Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv bo'lajak tarix o'qituvchisining kasbiy motivatsiyasini kuchaytiradi, metodik individualligini rivojlantiradi, refleksiv madaniyatini shakllantiradi va kasbiy o'zini rivojlantirishga undaydi. Shu sababli mazkur yondashuv tarix o'qituvchilarini tayyorlash tizimida, ayniqsa “Tarix o'qitish metodikasi” fanida, kasbiy kompetentlilikni rivojlantirishning samarali pedagogik strategiyasi sifatida muhim ahamiyat kasb etadi.

Integrativ yondashuvning ahamiyati shundaki, u bo'lajak tarix o'qituvchisining kasbiy tayyorgarligini fragmentar tarzda emas, balki yaxlit kasbiy shakllanish jarayoni sifatida talqin etadi. Natijada talaba tarixiy bilimlarni, ularni o'qitish metodikasini, pedagogik muloqotni, shaxsiy qadriyatlarni va kasbiy refleksiyaning o'zaro bog'liqlikda egallaydi. Shuning uchun ham integrativ yondashuvni nazariy va amaliy jihatdan asoslash bo'lajak tarix o'qituvchilarida kasbiy kompetentlilikni rivojlantirishning muhim ilmiy vazifalaridan biri hisoblanadi. Bo'lajak tarix o'qituvchilarini tayyorlash nuqtayi nazaridan integrativ yondashuv quyidagilarni nazarda tutadi: tarixiy bilimlar bilan pedagogik bilimlarning uyg'unligi; nazariya bilan amaliyotning uzviy birligi; umumkasbiy va maxsus kasbiy kompetensiyalarning o'zaro bog'liqligi; ta'limiy, tarbiyaviy va rivojlantiruvchi vazifalarning yaxlitligi; shaxsiy sifatlar bilan kasbiy tayyorgarlikning birligi; fanlararo aloqadorlik asosida fikrlashni shakllantirish. Integrativ yondashuv bo'lajak tarix o'qituvchisining kasbiy kompetentliligini tor doirada emas, balki ko'p o'lchamli, kompleks va tizimli sifat sifatida tushunishga imkon beradi. U ta'lim jarayonida parchalanib ketgan bilim va ko'nikmalarni yagona kasbiy tayyorgarlik tizimiga birlashtiradi. Integrativ yondashuv kasbiy tayyorgarlikning yaxlitligini ta'minlaydi. Amaliyotda ko'pincha tarixiy bilimlar alohida, metodik tayyorgarlik alohida, pedagogik mahorat alohida o'rgatiladi. Integrativ yondashuv mazkur fanda quyidagi yo'nalishlarda amalga oshirilishi mumkin: tarixiy mavzuni metodik tahlil qilish; bir mavzu doirasida tarixiy, tarbiyaviy va rivojlantiruvchi maqsadlarni uyg'un belgilash; dars ishlanmasini tuzishda mazmun, metod, vosita, shakl va baholashni bir tizimda ko'rish; tarixiy manbalarni o'qitish metodikasi bilan bog'lash; interfaol metodlar orqali tarixiy tafakkur va kasbiy ko'nikmalarni birgalikda rivojlantirish; maktab darsi bilan oliy ta'limdagi metodik tayyorgarlik o'rtasidagi uzviylikni ta'minlash bo'lajak tarix o'qituvchisining tarixiy tafakkurini, metodik savodxonligini, pedagogik refleksiyaning, qadriyatlarga asoslangan pozitsiyasini va amaliy kasbiy tayyorgarligini uyg'un rivojlantiradi. Bo'lajak tarix o'qituvchisining kasbiy kompetentliligi nafaqat tarixiy bilimlarning hajmi bilan, balki uning bilimni qanday ang'lay olishi, tarixiy haqiqatga qanday yondashishi, manba va talqinlar bilan qanday ishlashi, tarixiy bilish mexanizmlarini qay darajada tushunishi bilan ham belgilanadi. Mazkur ehtiyoj bo'lajak tarix o'qituvchilarida kasbiy kompetentlilikni rivojlantirishda epistemologik yondashuvni qo'llash zaruratini yuzaga keltiradi.

Bo'lajak tarix o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini rivojlantirishga qaratilgan integrativ metodik tizim ta'lim jarayonining samaradorligini oshirish, fanlararo aloqadorlikni kuchaytirish va bo'lajak mutaxassislarining kasbiy tayyorgarligini takomillashtirishga xizmat qiladi. Ushbu tizim asosida tashkil etilgan ta'lim jarayoni tarix o'qituvchilarining kasbiy faoliyatga tayyorgarligini yuqori bosqichga olib chiqadi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Михайлова Ю.Н. Воспитательно-образовательная среда вуза как средство повышения уровня адаптивности студентов к профессиональной

- деятельности // Вопросы современной науки и практики. Университет им. В. И. Вернадского. № 7-9(30). 2010. - С. 134.
2. Ясвин В.А. Тренинг педагогического взаимодействия в творческой образовательной среде / под ред. В.И. Ланова. - М, 1997. - С. 28.
 3. Вестник ПСТГУ. IV: Педагогика. Психология. - 2006. - Вып. 3. - С. 107—122.
 4. Алисов Е.А., Подымова Л. С. Инновационная образовательная среда как фактор самореализации личности // СПО. - 2001. - № 1.- с. 61-62.
 5. Шмелёва Е.А. Инновационная образовательная среда вуза: пространство развития // Научный поиск. - 2012. - № 1(3). - С. 14.
 6. Glozier M. L'entreprise a l'econte. Apprendre le management postindustriale / M. Glozier. - Paris, 1991. - P. 26.